

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תשנ"ח - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

וצידון. כל שכן אילת עיין לספר אר"י פרק ח' עמוד צב. ויהי רצון שזנכה לגבולות עשרה אומות כמו שהובטח לאברהם אבינו ע"ה, אכ"ר.

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל
ורבי יעקב יוסף בן מרגלית זצ"ל

פרשת השבוע : עקב

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ח.

ואכלת ושבעת וברכת

יש פסוק בפרשה שבו הקב"ה מברך אותנו ואומר "כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך, וכל מדוי מצריים הרעים אשר ידעת, לא ישימם בך ונתנם בכל שונאך"

יש שואלים מהו "אשר ידעת" ?

אומרים משם רבו של הבן איש חי שכל מכה ומכה שקיבלו המצריים במצרים היתה להם שבוע ימים ולבני ישראל רק רגע אחד. כל זאת בכדי שייבנו איזה עונש מקבלים המצריים וממה הם ניצלים. ומשל לכך סיפר הבן איש חי על מלך ששלח בנו למלמד מומחה להכשירו כיוורש העצר, ובאמת המלמד המומחה לימד את בן המלך כל חכמה. הביא המלמד את הבן לפני אביו המלך, בחן המלך את בנו ומצאו בקי בכל חכמה. ביקש המלך לשלם למורה שכר טוב. אמר המורה תן לי את בנדך למספר ימים ואז אשלים את לימודי. הסכים המלך. ואז לקח המורה את בן המלך הכה אותו, אסרו במאסר. הלקהו וכו'. אחרי ימים מספר הצליח בן המלך לברוח לבית אביו מוכה ופצוע. תמה המלך למעשה המורה וכעס מאוד. מיד הביא את המורה לפניו והודיע לו שאחת דתו להמית. אמר המורה למלך: ביכולתך להורגני, אך אם לא הייתי עושה מה שעשיתי לא הייתי משלים את תפקידי נאמנה. בנדך, אמר המורה, עתיד להיות מלך, ויבואו אליו אנשים למשפט. הוא עלול לתת עונש שנה מאסר כשהוא לא יודע לעולם מהו יום בבית סוהר. הוא עלול לתת עונש מאה מכות ולא יודע מהי מכה אחת. כך עם בני ישראל. צריכים לדעת מהי כל מכה ומכה ומה משמעותה. וזהו "אשר ידעת".

תשובות לשאלות

א. נטילת ידיים אחרי שירותים לא צריך כלי וגם היוצא משירותים בלי לעשות כלום נוטל ידיו מחוץ לשירותים ולא מברך. ואם יש מחיצה מפלסטיק או אחרת בין השירותים לבין המקום שנכנס - אינו צריך נטילה.

ב. איך פוסקים בין כבוד הרב לבין המרא דאתרא. או רב בית הכנסת?

מחלוקת היא דבר לא טוב. אבל פוזרנו בין האומות. ונוצרו מחלוקות. ולכן בכל מה שאלה שקשורה לעיר המרא דאתרא הוא הקובע. אבל בענין נטילת ידיים וכד'. הולכים אחרי הפוסק שלך. ורב בית הכנסת צריך רשות מרב העיר לפסוק הלכות ובדאי שרב העיר יסכים בשמחה.

ג. באילת יש מצוות ישוב א"י ואין עושים יו"ט שני של גלויות. אילת לא ודאי חו"ל. יש עליה הבטחה לאברהם אבינו. ועוד כיבוש על דעת כל ישראל הרי זה כיבוש בבחינת "כל אשר תדרוך כף רגליכם". ולמעשה פוסקים שעושים באילת יום אחד יום טוב. ואפילו בצור

ברכה שאינה צריכה

בגמרא ברכות לג. "כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא". וברמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה טו כתוב: כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן. וכן מובא בשו"ע או"ח רטו סעיף ד'. ובתשובות הרמב"ם פאר הדור סימן כו, כתב שחיוב הברכות הם מדברי חכמים והם אמרו שברכה שאינה צריכה - אסורה משום "לא תשא" ומשמע שאיסורה מדאורייתא. והם אמרו שכשיש ספק לא מברכים ולכן בספק אין אנו מברכים על המצוה ואין זה מעכב את המצוה.

ומהי ברכה שאינה צריכה?

מי שמברך כשאנו צריך כגון אדם שרוצה לשתות מים ושותה חצי כוס. ואחר כך מברך על עוד חצי כוס. זה ברכה שאינה צריכה. אבל המברך סתם כך "שהחל" בלי לשתות מים אע"פ שזה נכון שהכל ברא דברו - זו ברכה לבטלה. ואע"פ שהוא מודה לה' על פרנסתו וזה חשוב יכל לאמר בלשון תפילה ובקשה ולא בלשון ברכה כי בברכה צריך להזהר לא לעשות לשוא.

וכתב בספר חסידים מובא במשנה ברורה רטז א "אם תשמע שחברך מזכיר ה' אל תכנס לתוך דבריו 'עשה לי כך וכך' שהרי על ידי זה ישתוק לשמוע דברך ואתה גורם שיוצא שם שמים לבטלה. אבל אם תשמע שחברך יזכיר שם ה' לקלל את חברו או תפסיק דבריו שלא יחטא שלא יקלל". וכן בשלי"ה המובא בכה"ח רטו ס"ק לד. "מה שנמצא כתוב בסידורים שלנו הבקשה המסודרת אחר עב פסוקים ברוך אתה ה' שומע תפילה... - המברכה מברך ברכה לבטלה". והרי יש הרבה תחינות ופיוטים שבהם שם ה' ולמה אינו ברכה לבטלה?

אלא צריך לומר שיש הבדל בין הודאה לברכה. בהודאה יכול להזכיר שם ה' על כל דבר. אבל לברך על כל דבר אסור.

וכתב במשנה ברורה שם ס"ק כ' על השו"ע אע"פ שדעת הרמב"ם שברכה שאינה צריכה היא אסורה מדאורייתא, מ"מ דעת כמה ראשונים דעיקר האיסור הוא מדרבנן כיון שהוא מזכירו בברכה דרך שבח והודאה, וקרא אסמכתא בעלמא תוסי ר"ה לג. אבל אם הוא מזכירו להשם ח"ו לבטלה בלא ברכה, לכו"ע יש בו איסור תורה שהוא עובר על מצות עשה ד"את ה' אלהיך תירא" שהיא אזהרה למוציא שם שמים לבטלה כדאיתא בתמורה ד. כי זהו מכלל היראה שלא להזכיר שמו הגדול כ"א בדרך שבח והודאה מה שמחויב, אבל לא לבטלה.

מ"מ בין לרמב"ם בין לשאר פוסקים בספק לא מברכים ואפילו בספק ספיקא. ומהו הטעם הרי למשנה ברורה האיסור הוא מדרבנן? וצריך לומר שאע"פ שהאיסור מדרבנן, כיון שאסמכתו אקרא של "לא תשא" שהוא חמיר משאר לאוין. וגם נודע העולם כולו כשהשמיעו הקב"ה מחומרת העבירה ומעונשה. החמירו בו כמו דאורייתא. שער הציון ס"ק כ"א

ובדרך אגב יש להזהיר כי השומע הזכרת ה' מפי חברו לשוא או שברך ברכה שאינה צריכה - חייב לנדונו יו"ד שלד ס"ע לו. וכן מי ששמע אדם ברכת ה' - חייב לקרוע. יו"ד סימן שמ. ולפי זה מי שעובר במחנה יהודה ושומע את המוכרים אומרים "אני נשבע בה" שעלה לי כך וכך" מהדין חייב לנדונו. ואם שמע ברכת ה' צריך לקרוע. ומאחר ואי אפשר לקיים את הנידוי והקריעה ע"כ היום לא

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תשנ"ח - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

עושים זאת, אבל צריכים לדעת חומרת הדין.

ברכת התורה

הזכרנו שברכת המזון היא דאורייתא לכולי עלמא. לשאגת אריה גם ברכת התורה דאורייתא שהרי הגמרא לומדת זאת מהפסוק "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" אבל לרמב"ם שכתב "כל הברכות כולם מדרבנן חוץ מברכת המזון שהיא משל תורה" וכן הביא השו"ע בסימן רט סעיף ג. משמע שברכת התורה מדרבנן ואם אדם מסתפק אם ברך ברכות התורה - אינו חוזר לברך.

אכל ולא שבע - ברכת המזון מדרבנן

הגמרא אומרת "באמת אמרו "בן מברך לאביו, עבד לרבו וכו' אבל תבוא מארה למי שאשתו ובניו מברכים לו". פחות מבן שלוש עשרה מברך לאביו. עבד כנעני מברך לרבו וכד'. אבל תבוא מארה למי שמברכים לו כיון שלא ללמד. למסקנת הגמרא מדובר שהאבא לא אכל כדי שביעה. ולכן חיוב ברכתו הוא רק מדרבנן, ולכן קטן שחייב מדרבנן שאכל כדי שביעה מוציא אביו ידי חובה. אבל אם האב אכל כדי שביעה הבן לא יכול להוציא. נמצאנו למדים שאם אכל כזית וכביצה חייב לברך מדרבנן. ואם שבע חייב מדאורייתא.

הגר"א מסביר מפני כך למה אמרה המשנה "תבוא מארה למי שאשתו ובניו מברכים לו" והוא הסביר כי מארה זה רעב על פי הפסוק "במארה אתם נארים". וסיבת הענין היא שבגלל שמי שאינו יודע לברך וממתין לברכת בנו הקטן חייב לאכול פחות מכדי שביעה כדי שיוכלו לברך לו.

ובהמשך הגמרא מובא שנשאלה שאלה על ידי מלאכי השרת מפני מה כתוב "ישא ה' פניו אליך" והרי ה' לא ישא פנים וכו'?

ואמר ה' איך לא ישא פנים לישראל שאני אמרתי יברכו רק אם שובעים והם מחמירים על עצמם על כזית ועל כביצה" ואף על פי שזה מדרש אגדה למד מכאן הרמב"ם הלכות ברכות פ"ה הט"ו הלכה שכשאינם שבעים חיוב ברכתו הוא רק מדרבנן. אבל אומר הראב"ד שם שבדברי המלאכים הם דברי אגדה. ומהתורה חייב לברך גם על כזית וכביצה. וכן בחינוך. וכפי החיים בסימן קפד ס"ק כב הביא את כל הדעות. ואת דעת הלבוש כתב כמו החינוך. וכן חידושי רשב"א שכן דעתו נוטה. אבל הרמב"ם והרבה אחרים סוברים שרק אם שבע חייב מדאורייתא.

השו"ע פסק כרמב"ם בשני מקומות. בסימן קפו ב' כתב שכן יכול לברך לאביו רק כשאכל שלא כדי שביעה שזה רק מדרבנן. ובסימן קצו סעיף ד' חברים שאכלו כאחד ומקצתם אכלו כדי שביעה וקצתם לא אכלו אלא כזית - אם כולם יודעים לברך מצוה שיברך אותו שאכל כדי שביעה.

ומכאן לכאורה שאם ישבו חבורה של חכמים ועמי ארצות, וחכמים אכלו מעט ומשכו ידיהם, ואחד אכל כל שבעו ויותר - הוא יברך לכולם! אך למעשה אין בכך נפ"מ כיון שכיום אין אחד המברך לכולם אלא כל אחד מברך לעצמו.

אכל ונשאר צמא

"אכל ואינו יודע אם ברך ברכת המזון ואם לאו, צריך לברך מספק מפני שהיא מהתורה" לשון שו"ע ס' קפ"ד סעי' ד'. אומר הרמ"א: "יש אומרים שאינו חייב לברך מדאורייתא אם לא שתה והוא תאב לשתות" קצו ס"ק ד' ולכן מי שאכל וצמא ולא שתה כי אין לו או כי המים אינם טעימים לו - חיובו הוא רק מדרבנן. ולכן אם מישהו מסופק במקרה זה אם ברך ברכת המזון - לא יברך. וכן פסק הבא"ח פרשת חוקת ט.

מאה ברכות בשבת

אמרנו קודם כי הרואה בננה ואבטיח ורוצה לאכול שניהם, לא יכול לברך פעמים "בורא פרי האדמה" כי זו ברכה שאינה צריכה. וכתב השל"ה הקדוש מובא במג"א רטו שבשבת אם הביאו פירות בסעודה מותר להשאירם אחרי הסעודה כדי לברך מאה ברכות. ויש מקשים הרי זה ברכה שאינה צריכה וזה איסור דאורייתא, ומה מועיל שבת? ומתריצים שלברך ברכה שאינה צריכה - אסור. אבל להשלים מאה ברכות זה כבר צורך!! ומותר.

הקשה המג"א ממסכת יומא שכתוב שם על יום כיפור "וניתי ס"ת אחר ויקרא?" מתרצת הגמרא "ברכה שאינה צריכה". ומכאן שגם ביום כיפור שהוא כמו שבת יש ברכה שאינה צריכה?

וצריך לחלק שיש הבדל בין ברכות הנהנין שלכל פרי יש טעם שלו והנאה לבין ברכות התורה שהיא דבר אחר.

וכן פסק הבא"ח כשלי"ה. ועיין בדברי הרמב"ם הלכות תפילה פ"ז הלכה טז והלחם משנה שם שמשמע כדברי השל"ה.

ברכת המזון

כתוב בשני מקומות בתורה "ואכלת ושבעת". פעם אחת כתוב "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת - הישמרו לכם פן יפתה לבבכם וכו'" והרי זו לשון אזהרה, ומקום אחר בפרשה כתוב "ואכלת ושבעת וברכת" בלי אזהרה. וזו רמז לכך שיש לאדם שתי אפשרויות. או לאכול בלי ברכת המזון "ואכלת ושבעת" - "וישמך ישורון ויבעט". ואז בא "השמרו לכם וכו'". או שיש "ואכלת ושבעת וברכת", ואז הכל בא כתיקונו בשלום "על הארץ הטובה אשר נתן לך".

במשנה במסכת ברכות דף מד. "אכל ענבים תאנים ורימונים מברך עליהם ג' ברכות ברכת המזון דברי רבן גמליאל וחכ"א ברכה אחת מעין שלוש. ר"ע אומר אפילו אכל שלק ירקות והוא מזונו מברך עליו ג' ברכות ברכת המזון עכ"ל המשנה. והגמרא מסבירה לדעת ר"ע הרי כתוב ואכלת ושבעת וברכת לא כתוב ואכלת לחם א"כ כל מה שמשביע מברכים אחריו מהתורה. לדעת רבן גמליאל כתוב בפסוקים שלפני כן ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש ואח"כ כתוב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וכו' ולבסוף בא הפסוק ואכלת ושבעת וברכת וכו' לדעת ר"ג ה'ואכלת' חוזר גם על הפסוק ארץ חטה היינו על שבעת המינים, ולדעת חכמים, שאנו פוסקים כמותם, מאחר והפסוק חזר וכתב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם הכוונה שפסוק זה הוא בנפרד מארץ חטה ושעורה וכו' אלא וברכת חוזר רק על מה שלפניו תאכל בה לחם.

ברמב"ם הלכות ברכות פ"א ה"א: "מצוות עשה מהתורה לברך אחרי אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוך. ואינו חייב מהתורה אלא אם כן שבע שנאמר ואכלת ושבעת וברכת ומדברי סופרים שאפילו אכל כזית - מברך אחריו".

ובתרגום יונתן בן עוזיאל "והוון זהירן בזמן שאתון אכילין ושבעין הוון מודין ומברכים קדם ה' אלוך וכו' על כל פרי ארעא משבחא די יהב לכוון" ויש שואלים איך כתב רבי יונתן בן עוזיאל חיוב מהתורה לברך על כל הפירות? והרי רק לחם הוא מהתורה ושאר פירות חיוב ברכתם הוא מדרבנן?

אלא שכנראה יש הבדל בין ברכה להודאה. ולזה כיון תרגום יונתן ועין בפרשת כי תבוא כו', יג רש"י "ולא שכחתי" ושפ"ח שם.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תשנ"ח - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שאינו בו כדי שביעה מעצמו ורק מחמת שאכל מאכלים אחרים עמו נעשה שבע אם חייב בזה מן התורה, ולא איפשטו הני ספיקי היטב - לפיכך אם אירע לו בהני עובדי ספק בהמ"ז שאינו יודע אם בירך אם לאו - לא יחזור לברך אפילו שלשה ברכות, אלא ישמע בהמ"ז מאחרים שמברכים על אכילתם כראוי ויתכוין לצאת י"ח ויתכונן גם הם להוציא י"ח, ועיין ארעא דישראל מעי הבי"ת אות י"א ופרי מגדים סי' קפ"ד סע"ק ח' וחס"ל קפ"ד מחודש ג' ועוד אחרונים ועין שד"ח מערכת ברכות ס' ד' אות יד.

הבין כה"ח עיין כה"ח קפד ס"ק כד שרק אם אכל כזית לא יברך, אבל אם אכל כביצה לחם ושבע מפירות - חייב מהתורה ואם מסופק יחזור ויברך. אך המעיין היטב בבא"ח יראה שכוונתו רק על מי ששבע מלחם ואפילו אכל כביצה לחם - לא יברך כשמסופק. כתב הפמ"ג שצריך שביעה רק מלחם. והבין בדבריו המשנה ברורה שכל המלפת את הפת ודאי מצטרף, אלא רק אם אכל דברים אחרים מבלי פת או שלא באו כטפל לפת אז אינו מצטרף.

שבע מסעודה קודמת

כתב הבא"ח שם: י. אע"פ שאמרו דשלש ברכות צריך על הספק ג"כ, הנה אם נודמן שאכל כדי שביעה ובירך בהמ"ז, ואחר שעה קטנה חזר ואכל כזית בלבד ושבע ממנו מפני כי היתה אכילתו השניה סמוכה לאכילה הראשונה, כגון סעודה שלישית של שבת ואכל אחריה סמוך לה סעודה רביעית, נסתפקו בדבר זה הפוסקים אם אכילה שניה נחשבת שביעה מן התורה כיון דבאמת שבע עתה בכזית זה, או דילמא אין זו שביעה מפני שהשביעה באה מכת אכילה הראשונה הסמוכה לה שכבר בירך עליה בהמ"ז.

הרדב"ז כתב הלכה שמי שאכל קודם ועכשיו אוכל כזית ונהיה שבע חייב מדאורייתא ויכול להוציא אחרים ידי חובה. הסתפק המשנה ברורה קפד בביאור הלכה אם כוונתו לענין זה או לענין הקודם שאכל ירקות וכד' שרק במקרה כזה יכול להוציא ידי חובה, ונשאר בספק.

ועיין בית מנוחה דף פב סעיף יד. שהבין בדברי הרדב"ז שאכל בתחילה פחות מכדי שביעה וברך ברכת המזון מדרבנן וכעת אכל שנית ושבע, שלדברי הרדב"ז חייב בברכת המזון דאורייתא. ואומר הבית מנוחה "ואנכי איש צעיר" נראה לי שקשה לומר שיתחייב על כך ברכת המזון דאורייתא ועיין לכה"ח סי' קצ"ז ס"ק כה. ומסיק הבא"ח שבשתי המקרים לא יחזור לברך אם מסופק.

קטן שהגדיל בתוך אכילתו

ועיין בשדי חמד מערכת ברכות שנסתפק במי שאכל ביום י"ג שניו כשהוא קטן ובלילה נהיה בר-מצוה והגדיל ואכל ושבע לגמרי נסתפק לדינא הכת"ס אם חייב מדאורייתא. כיון שהתחיל בשעת פטור. וכן נסתפק לרע"א מה הדין באונן שאכל ואח"כ יצא מאנינותו והמשיך לאכול ושבע, הרי באנינותו פטור כמו קטן. האם השביעה שלו תצטרף. ועיין שם שכת"ס השאיר בצ"ע. עיין שד"ח ברכות ס' ד' אות י"ג.

זקן ששבע באכילה מועטת

הרדב"ז שם בחלק שישי סימן אלפיים רכד. על מי שהוא זקן או חולה ומספיק לו מעט ואכל כזית ושבע - מה שאוכל זה סעודתו וחייב עליה ברכת המזון מדאורייתא. וכתב החת"ס הובא בשדי חמד, אפילו אכל פחות מכזית ושבע לכאורה חייב לברך - הרי "שבע". ואפשר לומר שאין זו "אכילה" וא"צ לברך והסכים בית מנוחה לסברתו של הרדב"ז.

ברכת המזון לנשים

נשים חייבות בברכת המזון. ומכיון שפעם היו נשים שלא היו יודעות קרוא וכתוב כתב הבא"ח נוסח קצר לברכת המזון לנשים. אבל היום שכל הנשים יודעות קרוא וכתוב הן לא יכולות להסתמך על כך, וחייבות בברכת המזון שלמה. ואם יש לה ספק אם ברכה אינה חוזרת ומברכת אפילו אם אכלה ושבעה עיין ברכ"י קפ"ו ובא"ח שם.

מסופק אם חייב ברכת המזון

אדם שאמר לחבירו לוויית ממני מאה שקל שלם לי. והנתבע מודה שלוחה אך לא זוכר אם שילם - חייב לשלם בלי שבועה. אבל אדם שאמר לחבירו לוויית ממני מאה שקל - שלם לי. והנתבע לא זוכר שלווה - פטור לשלם. בבא קמא ק"ח. וסיבת העניין. כי במקרה הראשון חייב ודאי, רק הספק אם שילם או לא, לכן ישלם. אבל במקרה השני יש שם ספק חוב. לכן פטור.

ומכאן לברכת המזון אם אדם אכל ושבע ושכח אם ברך - יברך מספק כי יש ודאי חיוב ברכה. אבל אם מסופק אם שבע. הרי זה כמו מסופק אם לוח ופטור. כך גם כאן מסופק אם חייב בברכת המזון ופטור. שדי חמד - ברכת יוסף - גזע ישי. אבל ברור שמלכתחילה אם אכל ויש חייב בברכה אפילו אם לא שבע או מסופק אם שבע ומאחר ויש ספק בפוסקים ע"ז טוב שישמע את הברכה מאדם אחר שחייב לברך.

איזה ברכות מהתורה

אמר רב נחמן משה תיקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן. יהושע ברכת הארץ כשנכנסו לארץ. דוד ושלמה תיקנו ברכת בונה ירושלים. הטוב והמטיב ביבנה תיקנוה ברכות מו.

לפי הגמרא הני"ל שלשת ברכות בברכת המזון הם מדאורייתא. ורבנן הוסיפו הטוב והמטיב. אמנם מההלכה של פועלים שאומרת הגמרא וכך נפסק ברמב"ם פרק ב' הלכה ב': אם האוכל על חשבונם של הפועלים הם מברכים שתי ברכות מגמרא ברכות טז. משם משמע שג' ברכות הם מדרבנן. שהרי הפועלים מברכים רק שתיים? אומר תוס' שחכמים עקרו דבר מהתורה בשב ואל תעשה בגלל שטרודים במלאכת בעל הבית. אך מכאן הוכיח הבי"י שמספר הברכות אינו מהתורה. קצא. ומקשה בלחם משנה על הבי"י הרי כל המסופק מברך ג' ברכות ואם ג' ברכות הם מדרבנן, יברך המסתפק רק ברכה אחת ולא שלוש. לכן הוא מכריע כמו התוס' וכותב בסוף "ומ"מ ברכת הטוב והמטיב אינו חוזר ומברך כיון שהיא מדרבנן. וצ"ע.

"הטוב והמטיב" - למי שמסופק אם ברך?

כה"ח קפד ס"ק ט"ו הביא הפוסקים מהר"ש חיון, מג"א קפד, ובס"ק יג במ"ב ועוד שאמרו שהמסופק חייב לחזור ולברך כל הברכות אפילו הרביעית כי היכי דלא לזלזולי בה. אמנם הבא"ח כתב כיון שיש בזה מחלוקת הלחם משנה פ"ב ה"ב דלעיל מסתפק, הלק"ט, בחסד לאלפים מי שמסופק אם ברך - לא יברך ברכה רביעית.

אמנם לפי הפוסקים כמשנ"ב - המסופק יברך ארבע ברכות. ורק לפוסקים כבא"ח - המסופק יברך שלוש ברכות.

מי ששבע מפירות

מי שאכל לחם רק כזית ואכל גם שאר איטריות בשר וירקות וכד' ושבע מהפירות, האם חייב ברכת המזון מהתורה? הן איש חי כתב בפרשת חוקת הלכה י: וכן ה"ה אם אכל כזית

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תשנ"ח - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

אם טעה בברכת הלחם.

כותב הכסף משנה הלכות ברכות פרק ד הלכה ו. אפשר לומר שאם ברך על לחם "אדמה" - יצא. ואפילו אם ברך על לחם "העץ" - יצא. כיון שהגמרא אומרת שעץ שאכל ממנו אדם הראשון - חיטה היא. וצ"ל שסברתו היא כיון שכמו תפוח אדמה אם נמעד - ברכתו "שהכל" שנשתנה צורתו. ואם ברך עליו בטעות "אדמה" - יצא. כל שכן בחיטה שאם ברך "אדמה" - יצא.

אם ברך על תבשיל ופירות בורא מיני מזונות - יצא. כסף משנה הלכות ברכות פרק ד הלכה ו. וכן הלכה שעל כל דבר חוץ ממים ומלח - אם ברך מזונות יצא ידי חובה. וכ"כ בבא"י פרשת בלק הלכה יג. טעה וברך על הלחם בורא מיני מזונות - יצא, ואפילו שאר מיני מאכל ומשקה אם טעה וברך עליהם בורא מיני מזונות - יצא, דבלשון תורה הכל נקרא "מזון" חוץ ממים ומלח. ועיין כה"ח סי' רב ס"ק ט שהיא חולקים ע"ז בכל אופן הדין כן וכן פסק חיי אדם סי' נה

ברכה על סברס

סברס - כתוב במנהגי ירושלים שהוא גדל רק בתקופת בין המצרים ולכן כולו קוצים. ומה ברכתו?

פעם אמרו - שברכתו "אדמה". כי הפרי לא עולה מענף אלא מהעלה. והיו שאמרו שברכתו "שהכל". כיון שלא זורעים אותו לפרי לאכול, אלא לגדר. אבל למעשה אנו מברכים עליו "העץ" וכיום אין על זה מחלוקת.

ומקור הענין דברי האר"י שאמר שעל בלוט מברך "העץ" אע"פ שהוא מעץ סרק. ואף על פי שהרבה פוסקים שעל פרי של אילן סרק מברך שהכל. וכל שכן שעל סברס יברך "העץ" ואפילו "שהחיינו". וכיום צריך להזהר בסברס הקנויים בחניות מערלה. וצריך עליהם ברירה והשגחה מיוחדת.

ברכה על פרי - לקבל מתנה מה'

חכמינו בגמרא אמרו שהאוכל בלי ברכה הוא "גנב" "גזלן" "מעל". כי לה' הארץ ומלואה ולא נתנה לבני אדם רק אחרי הברכה. ואם אכל מה תקנתנו? אומרת הגמרא שילך אצל חכם ומה זה יעזור לו? אלא לפני שיאכל ילך לחכם שילמדנו חיוב הברכות וסדרם ברכות לה.

הפרי של ה' - שנאמר לה' הארץ ומלואה - אדם אוכל אחר הברכה כיון שאחרי שאדם ברך הוא קיבל במתנה את הפרי של ה'. שנאמר השמים שמים לה' והם הודית בזה והארץ נתן לבני אדם היינו בלי ברכה גנב גזלן מועל. אחר ברכה מקבל מתנה מאתו יתברך שמו ויתעלה.

ברכה על המשיח

כמה מפוסקי דורנו הגדולים הגר"ש אורבך זצ"ל והרב בן ציון אבא שאול שאלו מה יברכו על המשיח כשיבוא?

יש אומרים שיברכו "שהחיינו" ויש אומרים הרי זה טוב גם לאחרים ואם כן נברך "הטוב והמטיב". אבל הרי הוא חכם גדול ועל חכמה כזאת יש לברך "חכם הרזים". ואני אומר שכשיבוא המשיח נשאל אותו ונברך!

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

מה יעשה מי שמשופק?

מי שמשופק אם ברך ולא יכול לברך כמו כל המקרים דלעיל, כתב הבא"י חוקת ט "אם אפשר לאכול מחדש ולברך או לצאת בברכה של אחרים מה טוב, ואם לאו לא יברכו מספק". וכן תעשה אשה שמשופקת אם ברכה. כיון שספק אם חייבת מהתורה בברכת המזון.

ברך בטעות ברכת המזון

בשו"ע סימן רח סעיף יז "ברכת המזון אינה פוטרת מעין שלוש, שאם אכל דייסא אין ברכת המזון פוטרתו. אבל בין ברכת שלוש פוטרתו שאם ברך על היין ברכת המזון במקום "הגפן" - יצא. והוא הדין שאם ברך על התמרים ברכת המזון במקום העץ - יצא" ומקורו ברבינו יונה המובא בברכות כ"ט: בדפי הרי"ף. והקשה באר הגולה הרי דייסא מזינה יותר מתמרים שהרי ברכתה "מזונות"?

ותירץ המג"א שיש הבדל בין דייסא לתמרים, כיון שלחיטים של דייסא יש מצב יותר טוב והוא פת וזהו עיקרם הלחם. מה שאין כן תמרים וכדי שזהו דרגתם הגדולה ומשגיב ס"ק עה וכה"ח ס"ק כז פסקו למסקנא בבאר הגולה שאם ברך ברכת המזון על דייסא - בדיעבד יצא. וכן ה"ה על אטריות.

מי שאכל לאט

מי שאכל לאט ונשתתה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס, דעת המגן אברהם בסימן רי שאינו מצטרף. ויש חולקים וכתב בבא"י פרשת חקת יב. יש בני אדם שדרכם לאכול לאט לאט ואין אוכלים שיעור כזית שלם שהוא תשעה דרה"ם בתוך אכילת פרס, שהוא שיעור אכילת שלש ביצים שהם נ"ד דרה"ם, ולכן צריך להזהירם מאד בד"ז שלא לשהות באכילת כזית שיעור אכילת פרס, ואחר שיאכלו כזית כראוי אז יסיימו אכילתם כרצונם לאכול לאט לאט, יען כי רבים מן הפוסקים ז"ל דס"ל אם שהה באכילת כזית שהוא שיעור החיוב יותר מכדי אכילת פרס אין מברך בהמ"ז ולא שום ברכה אחרונה, וסברה זו עיקר אע"פ דיש חולקין, ובפרט דק"ל סב"ל ועיין זכור לאברהם ח"ג בריש קונטרס אחרון, ונכתוב עוד בענין זה לקמן בע"ה בפרשה אחרת: הכוונה על פרשת מסעי אות ז'. וכך כתב המשנה ברורה ויש להקפיד בענין זה לאכול בתחילת סעודה כזית לחם בתוך כדי אכילת פרס ואחר כך יאכל כדרכו. ולמעשה יאכל כזית ראשונה או אחרונה תוך 4 דקות.

קבע סעודה על מזונות, איטריות, סופגניות

מי שאכל עוגות 240 גרם מזונות - צריך לברך ברכת המזון. ואם ידע מראש שיאכל שיעור הנ"ל מברך המוציא. וזהו בדרך כלל כשלוש עוגיות שמרים גדולות. אבל אם אכל עשרים סופגניות או יותר - אין מברך ברכת המזון. כיון שאינו אפי אלא מטוגן שדינו כמבושל. וכן אם אכל קילו אטריות - אין מברך ברכת המזון מהטעם הנ"ל.

טעות בברכה

אם ברך "המוציא" על עוגה. מהמג"א בסימן קסח סע טז משמע שלא יצא ידי חובה כי עוגה לא נקראת לחם. אמנם במאמר מרדכי הכרמי, הספרדי כותב הרי אם יאכל כשיעור יתחייב בברכת "המוציא" וברכת המזון אם כן ברכות אלו שייכות גם לעוגות ולכן לדבריו בדיעבד - יצא. ועיין ברכת יוסף מו שלדעתו גם אם בירך המוציא על אטריות יצא.

